

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

8 mai 2013*

„Recurs — Concurență — Înțelegeri — Piața cauciucului butadienic și a cauciucului stiren-butadienic fabricat prin polimerizare în emulsie — Imputabilitatea comportamentului ilicit al filialelor în sarcina societăților-mamă ale acestora — Prezumție de exercitare efectivă a unei influențe decisive — Obligația de motivare — Gravitatea încălcării — Factor de multiplicare în scopul asigurării unui efect descurajator — Impact real asupra pieței — Circumstanțe agravante — Încălcări repetate”

În cauza C-508/11 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene, introdus la 24 septembrie 2011,

Eni SpA, cu sediul în Roma (Italia), reprezentată de G. M. Roberti și de I. Perego, avocați,

recurentă,

cealaltă parte din procedură fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de V. Di Bucci, de G. Conte și de L. Malferrari, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Tizzano, președinte de cameră, doamna M. Berger (raportor), domnii A. Borg Barthet, E. Levits și J.-J. Kasel, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: doamna A. Impellizzeri, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 9 ianuarie 2013,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

* Limba de procedură: italiana.

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Eni SpA (denumită în continuare „Eni”) solicită Curții anularea Hotărârii Tribunalului Uniunii Europene din 13 iulie 2011, Eni/Comisia (T-39/07, Rep., p. II-4457, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care a fost respinsă în parte acțiunea sa prin care urmărea anularea, în măsura în care o privește, a Deciziei C(2006) 5700 final a Comisiei din 29 noiembrie 2006 privind o procedură în temeiul articolului 81 CE și al articolului 53 din Acordul privind SEE (cazul COMP/F/38.638 – Cauciuc butadienic și cauciuc stiren-butadienic fabricat prin polimerizare în emulsie) (denumită în continuare „decizia în litigiu”) sau, în subsidiar, anularea sau reducerea amenzii care i-a fost aplicată.
- 2 Comisia Europeană a formulat un recurs incident prin care a solicitat anularea hotărârii atacate în măsura în care aceasta a anulat decizia în litigiu în ceea ce privește imputarea unei circumstanțe agravante în temeiul încălcărilor repetate și, în consecință, a redus cuantumul amenzii.

Istoricul cauzei și decizia în litigiu

- 3 La 7 iunie 2005, Comisia a inițiat o procedură de aplicare a articolului 81 CE și a articolului 53 din Acordul privind Spațiul Economic European (SEE) referitoare la piața cauciucului butadienic (denumit în continuare „CB”) și a cauciucului stiren-butadienic fabricat prin polimerizare în emulsie (denumit în continuare „CSB”), cauciucuri sintetice utilizate în principal în producția de anvelope. Comisia a adresat o primă comunicare privind obiecțiunile, între altele, către Eni, către Polimeri Europa SpA (devenită Versalis SpA, denumită în continuare „Versalis”), filiala acesteia deținută în proporție de 100 %, și către Syndial SpA (fostă EniChem SpA, denumită în continuare „Syndial”), o altă societate din cadrul grupului Eni.
- 4 La 6 aprilie 2006, Comisia a adoptat o a doua comunicare privind obiecțiunile. După ce a procedat, la 22 iunie 2006, la o audiere, Comisia a decis să închidă procedura între altele în privința Syndial.
- 5 Procedura administrativă s-a finalizat prin adoptarea, la 29 noiembrie 2006, a deciziei în litigiu. Potrivit articolului 1 din această decizie, Eni, Versalis și celelalte întreprinderi destinate ale deciziei în litigiu, și anume Bayer AG, The Dow Chemical Company, Dow Deutschland Inc., Dow Deutschland Anlagengesellschaft mbH, Dow Europe, Shell Petroleum NV, Shell Nederland BV, Shell Nederland Chemie BV, Unipetrol a.s., Kaučuk a.s., precum și Trade-Stomil sp. z o.o., au încălcat articolul 81 CE și articolul 53 SEE prin participarea la un acord unic și continuu în cadrul căruia au convenit să stabilească obiective de preț, să împartă clienții prin acorduri de neagresiune și să facă schimb de informații sensibile cu privire la prețuri, la concurenți și la clienți în sectoarele CB și CSB în perioada, în ceea ce privește Eni, 20 mai 1996-28 noiembrie 2002.
- 6 În această perioadă, potrivit considerentului 26 și următoarelor ale deciziei în litigiu, activitatea aferentă produselor în cauză în cadrul grupului Eni era asigurată inițial de EniChem Elastomeri srl (denumită în continuare „EniChem Elastomeri”), o societate controlată indirect de Eni, prin intermediul filialei sale EniChem SpA. La 1 noiembrie 1997, EniChem Elastomeri a fuzionat cu EniChem SpA, care era controlată de Eni în proporție de 99,97 %. La 1 ianuarie 2002, EniChem SpA și-a cedat activitatea strategică din domeniul chimic, inclusiv activitatea aferentă CB și CSB, în favoarea Versalis. Începând de la 21 octombrie 2002, Versalis este controlată direct și integral de Eni.
- 7 În ceea ce privește amenda impusă de Comisie în decizia în litigiu, aceasta a fost stabilită potrivit Liniilor directoare privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare „liniile directoare”).

- 8 Astfel, Comisia a considerat încălcarea „foarte gravă” și a stabilit mai întâi quantumul de plecare pentru calculul amenzii făcând distincție în funcție de vânzările de CB și de CSB ale fiecăreia dintre întreprinderile în cauză în anul 2001. În ceea ce privește orice societate deținută de Eni, în sensul considerentului (36) al deciziei în litigiu (denumită în continuare „EniChem”), quantumul vânzărilor de CB și de CSB se ridică la 164,902 milioane de euro în anul 2001. Acest rezultat al vânzărilor ar fi plasat EniChem printre primele întreprinderi care comercializează CB și CSB implicate în încălcarea în cauză. Pe această bază, Comisia a stabilit quantumul de plecare al amenzii impuse Eni la 55 de milioane de euro.
- 9 În continuare, Comisia a aplicat coeficienți multiplicatori în scop de descurajare, eșalonați în funcție de cifrele de afaceri mondiale realizate de întreprinderile în cauză în cursul anului 2005. Apreciind că nu trebuia să se impună niciun coeficient multiplicator în privința Trade-Stomil sp. z o.o. (cifră de afaceri de 38 de milioane de euro) și a Kaučuk a.s. (cifră de afaceri de 2,718 miliarde de euro), Comisia a aplicat coeficienți multiplicatori de 1,5 în privința Bayer AG (cifră de afaceri de 27,383 miliarde de euro), de 1,75 în privința The Dow Chemical Company, a Dow Deutschland Inc., a Dow Deutschland Anlagengesellschaft mbH și a Dow Europe (37,221 miliarde de euro), de 2 în privința Eni și a Versalis (73,738 miliarde de euro), precum și de 3 în privința Shell Petroleum NV, a Shell Nederland BV și a Shell Nederland Chemie BV (246,549 miliarde de euro).
- 10 În plus, în ceea ce privește Eni și Versalis, acest quantum a fost majorat cu 65 % pentru motivul că aceste societăți au participat la încălcarea în cauză timp de șase ani și șase luni.
- 11 În sfârșit, apreciind că Eni fusese deja destinată a două decizii anterioare de constatare a unor încălcări ale dreptului concurenței al Uniunii, și anume Decizia 86/398/CEE a Comisiei din 23 aprilie 1986 privind o procedură în temeiul articolului [81 CE] (IV/31.149 – Polipropilenă) (JO L 230, p. 1, denumită în continuare „Decizia polipropilenă”) și Decizia 94/599/CE a Comisiei din 27 iulie 1994 privind o procedură în temeiul articolului [81 CE] (IV/31.865 – PVC) (JO L 239, p. 14, denumită în continuare „Decizia PVC II”), Comisia a majorat quantumul de bază al amenzii reținut pentru Eni cu 50 % pentru încălcări repetate.
- 12 În consecință, la articolul 2 litera (c) din decizia în litigiu, Comisia a impus Eni, în solidar cu filiala sa Versalis, o amendă de 272,25 milioane de euro.

Acțiunea în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 13 Prin cererea introductivă depusă la grefa Tribunalului la 16 februarie 2007, Eni a introdus o acțiune prin care urmărea anularea deciziei în litigiu și, în subsidiar, anularea sau reducerea amenzii care i-a fost impusă. Aceasta a invocat două motive în susținerea concluziilor sale.
- 14 Prin intermediul primului motiv, Eni a contestat stabilirea în sarcina sa de către Comisie a răspunderii pentru încălcare. Acest prim motiv era alcătuit din patru aspecte. În cadrul primului aspect, Eni arăta că a fost aplicat de Comisie un criteriu eronat de apreciere a răspunderii unei societăți-mamă. În cadrul celui de al doilea aspect, Eni susținea că Comisia a reținut, în mod eronat, o „răspundere obiectivă” în ceea ce o privește. În cadrul celui de al treilea aspect, Eni arăta că a furnizat, în cursul procedurii administrative, elemente care ar fi trebuit să determine Comisia să considere că nu exercitase nicio influență asupra politicilor comerciale ale Syndial și ale Versalis. În cadrul celui de al patrulea aspect, Eni invoca încălcarea de către Comisie a principiului răspunderii limitate a societăților pe acțiuni și a principiilor „comune” în materia răspunderii.
- 15 Prin intermediul celui de al doilea motiv, Eni a susținut că Comisia a stabilit în mod eronat quantumul amenzii. Acest motiv era alcătuit din trei aspecte. În cadrul primului aspect, Eni contesta aplicarea unui coeficient multiplicator în scop de descurajare. În cadrul celui de al doilea aspect, aceasta arăta că

Comisia a săvârșit o eroare prin reținerea circumstanței agravante a încălcărilor repetate. În cadrul celui de al treilea aspect, Eni susținea că Comisia ar fi trebuit să țină seama de excluderea Syndial atunci când a procedat la calculul amenzii.

- 16 În hotărârea sa, Tribunalul a amintit, în esență, în ceea ce privește primul aspect al primului motiv, că „există o prezumție relativă potrivit căreia o societate-mamă care deține 100 % din capitalul filialei sale exercită o influență decisivă asupra comportamentului său” și că „imputarea încălcării în sarcina societății-mamă este o posibilitate lăsată la aprecierea Comisiei”, care nu ar fi ținută de practica sa decizională anterioară în această privință (punctele 63 și 64 din hotărârea atacată).
- 17 Referitor la această practică decizională anterioară, Comisia ar fi „oferit o motivare suficientă a motivelor pentru care a decis să impute Eni comportamentul filialelor sale” (punctul 65 din hotărârea atacată). Având în vedere că practica Comisiei, astfel cum ar rezulta aceasta din prezenta cauză, ar fi „întemeiată pe o interpretare exactă a articolului 81 alineatul (1) CE”, principiul securității juridice „nu poate, așadar, să împiedice o reorientare eventuală a practicii decizionale a Comisiei” (punctul 66 din hotărârea atacată). În consecință, Tribunalul a respins acest aspect al primului motiv.
- 18 În ceea ce privește cel de al doilea aspect al primului motiv, întemeiat pe aplicarea eronată a unei „răspunderi obiective”, Tribunalul a arătat în special că faptul că Comisia „a respins argumentele prezentate de Eni pentru a răsturna prezumția decurgând din controlul în proporție de 100 % al filialelor sale nu determină caracterul absolut al prezumției menționate” (punctul 78 din hotărârea atacată) și că „[r]ezultă de aici [...] că nemotivarea invocată de Eni în această privință este fără temei” (punctul 79 din hotărârea atacată).
- 19 În ceea ce privește cel de al treilea aspect al primului motiv, Tribunalul a constatat în special că „imputarea comportamentului ilicit al unei filiale în sarcina societății-mamă a acesteia nu necesită dovada că societatea-mamă influențează politica filialei sale în domeniul specific ce a făcut obiectul încălcării [...]. În particular, faptul că Eni are un rol de simplu coordonator tehnic și financiar și că aceasta furnizează, în favoarea filialelor sale, asistența financiară necesară nu poate fi suficient pentru a exclude posibilitatea ca aceasta să exercite o influență decisivă asupra comportamentului respectivelor filiale prin coordonarea în special a investițiilor financiare din cadrul grupului” (punctul 97 din hotărârea atacată).
- 20 În ceea ce privește circumstanța invocată potrivit căreia activitățile din domeniul chimic ar avea o importanță relativă în politica industrială a grupului Eni, Tribunalul a constatat că „aceasta nu poate dovedi că Eni a lăsat filialelor sale o autonomie totală pentru a-și defini comportamentul pe piață” (punctul 98 din hotărârea atacată). În plus, Tribunalul a arătat că, potrivit Comisiei, legăturile ierarhice ar conduce direct la președintele-director general al EniChem SpA (devenită Syndial) și la cel al Versalis, iar președintele-director general al EniChem SpA și cel al Versalis ar răspunde în fața consiliului lor de administrație, fapt pe care Eni nu l-ar fi contestat. Or, aceste consilii de administrație ar fi fost direct sau indirect numite de Eni (punctul 99 din hotărârea atacată).
- 21 Pe de altă parte, Tribunalul a apreciat că faptul că Eni nu deținea decât indirect 100 % din capitalul întreprinderilor active în producția de CB și de CSB „nu este de natură, în sine, să demonstreze că Eni și întreprinderile în cauză nu formau o entitate economică unică” (punctul 102 din hotărârea atacată). Eni nu ar fi demonstrat o încălcare a principiului bunei administrări de către Comisie (punctul 103 din hotărârea atacată).
- 22 Referitor la al patrulea aspect al primului motiv, Tribunalul a considerat că „Comisia nu a instituit o prezumție absolută în speță” (punctul 114 din hotărârea atacată). În ceea ce privește argumentele invocate de Eni în legătură cu normele aplicabile cu ocazia succesiunilor de întreprinderi, acestea ar fi inoperante, întrucât „răspunderea Eni, reținută în speță de Comisie, nu rezultă dintr-o astfel de situație” (punctul 117 din hotărârea atacată).

- 23 Tribunalul a respins, aşadar, toate aspectele primului motiv, precum şi, la punctul 118 din hotărârea atacată, primul motiv în totalitate.
- 24 În ceea ce priveşte primul aspect al celui de al doilea motiv, Tribunalul a constatat în special că „acorduri sau practici concertate care urmăresc în special, precum în speţă, stabilirea de obiective de preţ sau împărţirea cotelor de piaţă pot determina, numai în temeiul naturii lor, calificarea drept «foarte grave», Comisia nefiind obligată să demonstreze un impact real al încălcării asupra pieţei” (punctul 140 din hotărârea atacată).
- 25 În plus, Tribunalul a arătat că, „în ceea ce priveşte [...] dimensiunea pieţei relevante, pe teritoriul SEE, pentru anul 2001 (şi anume 550 de milioane de euro), sau [...] cota de piaţă deţinută de întreprinderile în cauză”, trebuie „să se țină seama de celelalte elemente pertinente ale cauzei”, şi anume de faptul că încălcarea în cauză ar fi „foarte gravă în mod intrinsec şi că aceasta [ar acoperi] ansamblul teritoriului”.
- 26 Pe de altă parte, Tribunalul a considerat la punctul 143 din hotărârea atacată că, „în temeiul punctului 1 A din liniile directoare, cuantumul posibil al amenzii pentru o încălcare foarte gravă este de peste 20 de milioane de euro”. Având în vedere că vânzările tuturor societăţilor deţinute direct sau indirect de Eni „pentru produsele în cauză, în 2001, se ridicau la mai mult de 164 de milioane de euro [şi că] cuantumul amenzii care o vizează nu depăşeşte plafonul de 10 % din cifra sa de afaceri totală realizată în cursul exerciţiului financiar precedent, prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul [(CE) nr. 1/2003 al Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurenţă prevăzute la articolele 81 [CE] şi 82 [CE] (JO 2003, L 1, p. 1, Ediţie specială, 08/vol. 1, p. 167)]”, stabilirea unui cuantum de plecare al amenzii la 55 de milioane de euro nu ar fi disproporţionată.
- 27 În sfârşit, Tribunalul a respins de asemenea argumentul invocat de Eni potrivit căruia întreprinderile în cauză nu ar fi deţinut decât o cotă limitată din ansamblul pieţei de CB şi de CSB, întrucât acest argument „se baza pe o piaţă care include aceste două produse, precum şi cauciucul natural, acest din urmă produs nefiind vizat de decizia [în litigiu]” (punctul 144 din hotărârea atacată).
- 28 În ceea ce priveşte cel de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, Tribunalul a amintit mai întâi, la punctul 164 din hotărârea atacată, că Comisia a considerat că EniChem fusese deja destinatară unor decizii ale sale în materia înţelegerilor, şi anume Deciziile polipropilenă şi PVC II.
- 29 Potrivit Tribunalului, din decizia în litigiu rezultă că Comisia a ținut seama, în speţă, de noţiunea „întreprindere”, în sensul articolului 81 CE, în scopul aplicării circumstanţei agravante privind încălcările repetate. Tribunalul subliniază însă că, atunci când Comisia „intenţionează să invoce noţiunea «întreprindere», [...] trebuie să prezinte elemente detaliate şi precise care să susţină afirmaţia sa” (punctul 166 din hotărârea atacată).
- 30 Or, Comisia „se referă, în considerentul (487) al deciziei [în litigiu], la «EniChem», într-un mod general, acest termen fiind definit în considerentul (36) al deciziei [în litigiu] drept «orice societate deţinută de Eni SpA», ceea ce Tribunalul a considerat drept „relativ imprecis”. În plus, potrivit Tribunalului, „societatea vizată prin Decizia polipropilenă, şi anume [Anic SpA], nu face parte dintre persoanele juridice menţionate” în considerentele (26)-(35) ale deciziei în litigiu, care urmăresc „în esenţă să descrie evoluţia societăţilor deţinute de Eni în cursul încălcării, care este ulterioară adoptării Deciziilor polipropilenă şi PVC II” (punctul 167 din hotărârea atacată).
- 31 Comisia ar face trimitere la Deciziile polipropilenă şi PVC II „indicând că «Eni» ar fi fost implicată în respectivele decizii”. Totuşi, acest termen nu ar face obiectul, în decizia în litigiu, al unei convenţii de scriere. În particular, „din considerentele (26)-(36) ale deciziei [în litigiu] reiese că, atunci când Comisia are în vedere societatea Eni în calitate de societate-mamă a celorlalte societăţi, aceasta utilizează termenul «Eni SpA»” (punctul 168 din hotărârea atacată).

- 32 Tribunalul a precizat că, „dacă se presupune că, prin utilizarea termenului «Eni» [...], Comisia vizează societățile care ar face parte din «întreprinderea» [...] constituită din persoanele juridice controlate de Eni, trebuie să se arate că Comisia nu a prezentat niciun element detaliat și precis în această privință în cadrul deciziei [în litigiu]” (punctul 169 din hotărârea atacată). Totuși, având în vedere că, în speță, evoluția structurii și a controlului societăților în cauză ar fi deosebit de complexă „[î]n acest context, revenea Comisiei obligația de a fi deosebit de precisă și de a prezenta toate elementele detaliate necesare pentru a considera că societățile vizate prin decizia [în litigiu] și societățile vizate prin Deciziile polipropilenă și PVC II formau aceeași «întreprindere» în sensul articolului 81 CE” (punctul 170 din hotărârea atacată). Apreciind că Comisia nu a respectat această obligație de motivare, Tribunalul a considerat, în consecință, fondat acest al doilea aspect al celui de al doilea motiv.
- 33 În sfârșit, în ceea ce privește cel de al treilea aspect al celui de al doilea motiv, referitor la aplicarea plafonului prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, Tribunalul a hotărât că „plafonul de 10 %, în sensul acestei dispoziții, trebuie calculat pe baza cifrei de afaceri cumulate a tuturor societăților care constituie entitatea economică unică ce acționează ca întreprindere în sensul articolului 81 CE” (punctul 177 din hotărârea atacată). În consecință, ar fi inoperante argumentele Eni prin care aceasta urmărește să demonstreze că quantumul amenzii la care a fost obligată în solidar ar fi trebuit să fie limitat la 10 % din cifra de afaceri a Syndial (punctul 178 din hotărârea atacată).
- 34 În consecință, întrucât a primit cel de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, Tribunalul a anulat articolul 2 litera (c) din decizia în litigiu în măsura în care stabilește quantumul amenzii impuse Eni la 272,25 milioane de euro și a stabilit acest quantum la 181,5 milioane de euro. Tribunalul a respins acțiunea cu privire la restul motivelor.

Concluziile părților

- 35 Prin recursul formulat, Eni solicită Curții:
- anularea, în tot sau în parte, a hotărârii atacate în măsura în care a respins acțiunea formulată de Eni în cauza T-39/07 și, în consecință,
 - anularea, în tot sau în parte, a deciziei în litigiu
 - și/sau anularea sau cel puțin reducerea amenzii impuse Eni prin decizia în litigiu;
 - în subsidiar, anularea, în tot sau în parte, a hotărârii atacate în măsura în care a respins acțiunea formulată de Eni în cauza T-39/07 și trimiterea cauzei spre rejudecare Tribunalului pentru ca acesta să se pronunțe cu privire la fondul cauzei în lumina indicațiilor furnizate de Curte;
 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată aferente procedurilor în fața celor două instanțe;
 - respingerea recursului incident formulat de Comisie ca fiind în parte inadmisibil și în orice caz nefondat și obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 36 Comisia solicită Curții:
- respingerea recursului;
 - anularea hotărârii atacate în măsura în care Tribunalul a anulat în parte decizia în ceea ce privește imputarea unei circumstanțe agravante în temeiul încălcărilor repetate și a redus, în consecință, quantumul amenzii;

— obligarea reclamantei la plata cheltuielilor de judecată.

Cu privire la recursurile principal și incident

Cu privire la recursul principal

- 37 Eni invocă două motive în susținerea recursului. Primul motiv este întemeiat, în esență, pe faptul că Tribunalul, potrivit Eni, ar fi trebuit să anuleze decizia în litigiu în măsura în care aceasta stabilește în sarcina sa răspunderea pentru încălcarea săvârșită de Syndial și/sau de Versalis. Al doilea motiv este întemeiat pe preținse erori de drept cu privire la stabilirea cuantumului amenzii.

Cu privire la primul motiv, întemeiat pe încălcări ale articolului 101 TFUE, ale articolelor 41, 47-49 și 52 din cartă și ale articolelor 6 și 7 din CEDO, a unor principii generale de drept, precum și pe un viciu de motivare

- 38 Primul motiv invocat de Eni este întemeiat pe încălcări ale articolului 101 TFUE, ale Cartei drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și ale articolelor 6 și 7 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”), pe o încălcare a principiilor prezumției de nevinovăție, legalității, personalității pedepselor și răspunderii personale, pe încălcarea principiului proporționalității, a dreptului la apărare și a dreptului la un proces echitabil, precum și pe un viciu de motivare cu încălcarea articolului 296 TFUE.
- 39 Acest prim motiv este alcătuit, în esență, din patru aspecte. Primul aspect este întemeiat pe preținse erori de drept săvârșite de Tribunal în ceea ce privește condițiile de imputabilitate a încălcării și mijloacele de probă. Al doilea și al treilea aspect sunt întemeiate pe aprecierea pretins eronată a Tribunalului în ceea ce privește posibilitatea de a răsturna prezumția de răspundere, având drept consecință caracterul obiectiv al răspunderii imputate Eni și caracterul irefragabil al prezumției de răspundere. Al patrulea aspect este întemeiat pe o pretinsă încălcare a principiului răspunderii limitate a societăților pe acțiuni, a principiilor comune în materie de răspundere și a principiilor în materie de succesiune de întreprinderi.

– Cu privire la admisibilitatea anumitor critici

- 40 Referitor la criticile referitoare la o pretinsă încălcare a articolului 47 din cartă și a articolului 6 din CEDO, care nu pot fi atribuite indubitabil unui aspect anume al primului motiv, Comisia arată, mai întâi, că acestea nu au fost invocate în primă instanță și sunt, în consecință, inadmisibile. Situația ar fi aceeași în ceea ce privește critica Eni potrivit căreia prezumția de răspundere întemeiată pe controlul în proporție de 100 % ar conduce la o diferență de tratament nejustificată între ipoteza generală de control parțial al societății-mamă și situațiile în care societatea-mamă ar deține 100 % din capitalul filialei sale.
- 41 În această privință, este necesar să se constate că aceste critici, astfel cum a arătat Comisia, nu au fost invocate efectiv în fața Tribunalului. Totuși, această circumstanță nu este suficientă, în sine, pentru ca, în măsura în care nu urmăresc să introducă un motiv nou pentru a justifica acțiunea introdusă la Tribunal, ci să conteste temeinicia hotărârii atacate, criticile menționate să fie inadmisibile. În prezenta cauză, criticile evocate la punctul anterior pot fi efectiv interpretate în acest din urmă sens.

42 În consecință, este necesar să se considere admisibile criticile invocate de Eni întemeiate pe o pretinsă încălcare a articolului 47 din cartă și a articolului 6 din CEDO, precum și pe o pretinsă diferență de tratament nejustificată întemeiată numai pe cota de participație pe care o societate-mamă o deține în cadrul filialei sale.

– Cu privire la primul aspect al primului motiv, întemeiat pe erori de drept săvârșite de Tribunal în ceea ce privește condițiile de imputabilitate a încălcării și mijloacele de probă

i) Argumentele părților

43 Eni arată că Tribunalul, spre deosebire de ceea ce Curtea a impus Comisiei în Hotărârea din 20 ianuarie 2011, General Química și alții/Comisia (C-90/09 P, Rep., p. I-1, punctul 78), nu a luat poziție în mod concret cu privire la argumentele invocate de aceasta referitoare la o pretinsă obligație a Comisiei de a face dovada exercitării efective a unei influențe decisive de către Eni asupra filialei sale Versalis.

44 În această privință, Tribunalul s-ar fi limitat să reproducă fidel Hotărârea din 10 septembrie 2009, Akzo Nobel și alții/Comisia (C-97/08 P, Rep., p. I-8237), ceea ce ar fi făcut ca hotărârea atacată să fie afectată de un viciu de motivare. În plus, o prezumție de exercitare efectivă a unei influențe decisive de către o societate asupra filialei sale deținute în proporție de 100 % nu ar fi fondată și ar fi în contradicție în special cu principiile legalității, personalității pedepselor, răspunderii personale și securității juridice.

45 Comisia consideră în esență că, potrivit unei jurisprudențe consacrate, este îndreptățită să presupună un control efectiv al societății-mamă exclusiv pe baza deținerii unei proporții de 100 % din capitalul unei filiale.

ii) Aprecierea Curții

46 Este necesar să se amintească, mai întâi, că dintr-o jurisprudență constantă rezultă că comportamentul unei filiale poate fi imputat, în vederea aplicării articolului 101 TFUE, societății-mamă în special atunci când, deși are personalitate juridică distinctă, această filială nu își stabilește în mod autonom comportamentul pe piață, ci aplică în esență instrucțiunile care îi sunt date de societatea-mamă, având în vedere mai ales legăturile economice, organizatorice și juridice care unesc cele două entități juridice. Astfel, într-un asemenea caz, întrucât societatea-mamă și filiala sa fac parte din aceeași unitate economică și, prin urmare, formează o singură întreprindere, în sensul articolului 101 TFUE, Comisia poate să adreseze o decizie prin care să impună amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia în cadrul încălcării (a se vedea în special Ordonanța din 13 decembrie 2012, Transcatab/Comisia, C-654/11 P, punctul 29 și jurisprudența citată).

47 Rezultă de asemenea dintr-o jurisprudență constantă că, în cazul particular în care o societate-mamă deține totalitatea sau cvasitotalitatea capitalului filialei sale care a săvârșit o încălcare a normelor de concurență ale Uniunii, există o prezumție relativă potrivit căreia respectiva societate-mamă exercită efectiv o influență decisivă asupra filialei sale. Într-o asemenea situație, este suficient să se dovedească de către Comisie că totalitatea sau cvasitotalitatea capitalului unei filiale este deținută de societatea sa mamă pentru a se considera că prezumția menționată este aplicabilă (a se vedea în special Hotărârea din 3 mai 2012, Legris Industries/Comisia, C-289/11 P, punctul 46 și jurisprudența citată).

48 În plus, în cazul particular în care o societate holding deține 100 % din capitalul unei societăți interpuse, care deține la rândul său totalitatea capitalului unei filiale a grupului său, autoare a unei încălcări a normelor de concurență ale Uniunii, există de asemenea o prezumție relativă potrivit căreia

această societate holding exercită o influență decisivă asupra comportamentului societății interpușe și indirect, prin intermediul acesteia din urmă, și asupra comportamentului filialei respective (Hotărârea General Química și alții/Comisia, citată anterior, punctul 88).

- 49 În prezenta cauză, pe toată durata încălcării în cauză, Eni a deținut direct sau indirect cel puțin 99,97 % din capitalul societăților care erau direct active în cadrul grupului său în sectoarele CB și CSB, și anume EniChem Elastomeri, EniChem SpA și Versalis, aspect pe care Eni nu îl contestă. În consecință, prezumția evocată la punctele 47 și 48 din prezenta hotărâre și care decurge dintr-o jurisprudență constantă este aplicabilă în privința Eni.
- 50 În ceea ce privește argumentația Eni potrivit căreia prezumția menționată de exercitare efectivă a unei influențe decisive ar fi în contradicție cu principiile legalității, personalității pedepselor, răspunderii personale, precum și securității juridice, este suficient să se amintească faptul că această prezumție vizează tocmai să asigure un echilibru între, pe de o parte, importanța obiectivului de a sancționa comportamentele contrare normelor de concurență, în special articolului 101 TFUE, și de a preveni repetarea acestora și, pe de altă parte, importanța cerințelor anumitor principii generale ale dreptului Uniunii precum, printre altele, principiul prezumției de nevinovăție, principiul personalității pedepselor și principiul securității juridice, precum și dreptul la apărare, inclusiv principiul egalității armelor. Acesta este motivul principal pentru care prezumția menționată este relativă (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 29 septembrie 2011, Elf Aquitaine/Comisia, C-521/09 P, Rep., p. I-8947, punctul 59). Având în vedere că argumentația Eni nu este fondată, hotărârea atacată nu este afectată, așadar, de nicio eroare în această privință.
- 51 În continuare, referitor la pretinsul viciu de motivare, Tribunalul a explicat în mod detaliat, la punctele 56-67 din hotărârea atacată, motivul pentru care a considerat, potrivit unei jurisprudențe constante, că, atunci când a reținut răspunderea Eni pentru încălcarea săvârșită, în particular, de Versalis, Comisia se putea baza în mod valabil pe prezumția în cauză. Aceste explicații nu lasă să subziste nicio îndoială cu privire la considerațiile pe care Tribunalul s-a bazat în hotărârea atacată în ceea ce privește acest aspect și permit Curții să își exercite controlul. Hotărârea atacată nu este, așadar, nici afectată de un viciu de motivare în acest context. Pe de altă parte, spre deosebire de ceea ce pare să susțină Eni, faptul că Tribunalul s-a întemeiat pe Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, pentru a motiva propria hotărâre este lipsit de relevanță în această privință.
- 52 Având în vedere ceea ce precedă, este necesar, prin urmare, ca primul aspect al primului motiv să fie respins ca nefondat.

– Cu privire la al doilea și la al treilea aspect ale primului motiv, întemeiate pe o apreciere pretins eronată efectuată de Tribunal în ceea ce privește posibilitatea de a răsturna prezumția de răspundere, având drept consecință un caracter obiectiv al răspunderii imputate Eni și un caracter irefragabil al prezumției de răspundere

i) Argumentele părților

- 53 Prin al doilea și al treilea aspect ale primului motiv, care trebuie analizate împreună, Eni susține că elementele de probă pe care le-a prezentat Comisiei în cursul procedurii administrative ar fi trebuit să fie considerate suficiente pentru a răsturna prezumția de răspundere. Tribunalul nu ar fi procedat la o examinare completă, imparțială și concretă a tuturor elementelor din dosar. Mai precis, Tribunalul nu ar fi ținut seama de faptul că Eni nu a activat niciodată direct în sectorul în cauză, că nu a existat nicio suprapunere între posturile de conducere din cadrul societății-mamă și al filialelor, că Eni nu a dispus de informații cu privire la planurile strategice și comerciale și nici cu privire la punerea în aplicare a acestora, astfel cum fuseseră definite de societățile operaționale, și că Eni nu a fost implicată în niciun mod în procesele decizionale de definire a planurilor strategice și comerciale și în special a volumelor de vânzări anuale și a prețurilor.

- 54 Tribunalul s-ar limita, cu toate acestea, să insiste asupra a două aspecte, și anume, pe de o parte, rolul avut de Eni în calitate de coordonator tehnic și financiar și, pe de altă parte, importanța relativă a sectorului chimic în cadrul grupului. Argumentul Eni potrivit căruia filiala sa ar fi desfășurat o activitate distinctă și foarte îndepărtată de celelalte activități ar fi fost respins de Tribunal în temeiul unei simple trimiteri la jurisprudența sa. Curtea ar fi cenzurat însă o asemenea abordare la punctul 76 și următoarele din Hotărârea General Química/Comisia, citată anterior.
- 55 În plus, Tribunalul ar repeta observațiile Comisiei potrivit cărora, în cadrul filialelor, relațiile ierarhice ar fi condus la administratorii delegați ai filialelor, aceștia răspunzând la rândul lor în fața consiliilor lor de administrație numite, indirect, de Eni. Totuși, numirea consiliului de administrație nu ar fi altceva decât o prerogativă tipică a unui acționar principal și nu ar constitui în sine exercitarea unei influențe decisive asupra comportamentului filialei. La punctul 100 din hotărârea atacată, Tribunalul ar face trimitere numai la examinarea efectuată de Comisie în această privință și ar concludiona că această examinare nu este vădit greșită, fără a lua poziție cu privire la argumentele invocate de Eni. Motivarea hotărârii atacate ar fi, așadar, vădit insuficientă.
- 56 În plus, potrivit Eni, concluzia Tribunalului de la punctul 102 din hotărârea atacată, conform căreia faptul că reclamanta nu deținea decât indirect 100 % din capitalul întreprinderilor active în producția de CB și de CSB nu este de natură să demonstreze că Eni și întreprinderile în cauză nu formau o entitate economică unică, nu este suficient susținută și este contrară înseși jurisprudenței Tribunalului.
- 57 Pe de altă parte, Eni pretinde că raționamentul său referitor la caracterul obiectiv al răspunderii care îi este imputată nu se bazează, contrar a ceea ce ar fi apreciat Tribunalul, pe o premisă eronată. Astfel, caracterul relativ al prezumției privind influența decisivă efectivă ar trebui să fie efectiv la momentul aplicării sale. Or, Comisia ar susține teza potrivit căreia, în esență, exercitarea efectivă a unei influențe decisive coincide cu deținerea controlului. Tribunalul ar confirma această teză, respingând *a priori* pertinenta elementelor obiective invocate de Eni. Această abordare ar fi contrară dreptului la apărare, principiilor fundamentale ale dreptului care ar fi de asemenea menționate în cartă, principiului prezumției de nevinovăție, precum și principiului legalității și ar constitui o încălcare a principiului personalității pedepselor și răspunderii personale.
- 58 În sfârșit, în lumina observațiilor Eni, Tribunalul ar fi considerat în mod greșit că Comisia nu a săvârșit o încălcare a principiului buneii administrări.
- 59 Potrivit Comisiei, criticile invocate de Eni sunt inadmisibile întrucât urmăresc, în realitate, o nouă apreciere a faptelor. În orice caz, acestea nu ar fi fondate. Tribunalul ar fi luat în considerare elementele de fapt evocate de Eni pentru a răsturna prezumția întemeiată pe controlul în proporție de 100 % și ar fi explicat motivul pentru care erau inoperante sau nefondate. Eni ar fi trebuit să demonstreze că filiala sa trebuia să fie administrată ca o întreprindere distinctă pentru motive prevăzute de acte cu putere de lege sau de norme administrative ori că participația de 100 % nu era decât temporară și tranzitorie, pentru a dovedi astfel că ea și filiala sa nu au format o întreprindere unică care a săvârșit încălcarea în cauză. Motivarea hotărârii în ceea ce privește acest aspect ar fi corectă, suficientă și convingătoare.

ii) Aprecierea Curții

- 60 Mai întâi, trebuie să se răspundă argumentelor Comisiei referitoare la o pretinsă inadmisibilitate a celui de al doilea aspect al primului motiv, deoarece aceasta ar urmări să pună în discuție aprecierea faptelor realizată de Tribunal.

- 61 În această privință, este necesar să se constate că Eni, în cererea introductivă de recurs, prezintă anumite elemente de fapt, menționate la punctul 53 din prezenta hotărâre, în susținerea afirmației sale că ar fi răsturnat prezumția de răspundere în privința sa în calitate de societate-mamă care deține în proporție de 100 % sau de aproape 100 % capitalul filialei sale.
- 62 Totuși, astfel cum a confirmat în ședința de audiere a pledoariilor, Eni nu contestă, în acest context, aprecierea elementelor menționate din punct de vedere factual, ci aprecierea lor juridică pe care a făcut-o Tribunalul pentru a ajunge la concluzia că aceste elemente, chiar dacă se presupune că existența lor a fost dovedită, nu ar permite să se concluzioneze că Eni și în special Versalis nu au format o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE. În consecință, această critică, întrucât urmărește controlul acestei aprecieri juridice de către Curte, este admisibilă.
- 63 În continuare, în ceea ce privește temeinicia acestei critici, trebuie amintită, în primul rând, jurisprudența citată la punctul 47 și următoarele din prezenta hotărâre, potrivit căreia Comisia poate, în situația unui control în proporție de 100 % sau de aproape 100 %, să adreseze o decizie prin care să impună amenzi societății-mamă fără să fie necesară stabilirea implicării personale a acesteia în cadrul încălcării, întrucât societatea-mamă și filiala sa formează o singură întreprindere, în sensul articolului 101 TFUE (a se vedea în acest sens Ordonanța Transcatlab/Comisia, citată anterior, punctul 29 și jurisprudența citată), inclusiv în situațiile, evocate la punctul 48 din prezenta hotărâre, de control indirect, precum cazul în speță.
- 64 Or, referitor la elementele prezentate de Eni pentru a răsturna prezumția în cauză, trebuie să se constate că acestea, presupunându-se că au fost efectiv stabilite la Tribunal, ar fi de natură să demonstreze că Versalis a beneficiat de o anumită autonomie în ceea ce privește activitățile sale în domeniul chimic. Totuși, circumstanța menționată nu este suficientă în sine pentru a stabili că Eni și în special Versalis nu au format o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE. În plus, împrejurarea că Eni a beneficiat de un rol de „simplu” coordonator tehnic și financiar sau că a furnizat acestor societăți o asistență financiară și patrimonială, astfel cum a arătat, demonstrează că nu s-a abținut să exercite o influență decisivă asupra filialelor sale. După cum a constatat în mod întemeiat Tribunalul la punctul 97 din hotărârea atacată, „în contextul unui grup de societăți, o societate care coordonează în special investițiile financiare din cadrul grupului are vocația să regrupeze participații în societăți diferite și are drept funcție asigurarea unității de conducere, în special prin intermediul acestui control bugetar”.
- 65 Această concluzie nu poate fi pusă în discuție de faptul că Eni nu a activat niciodată direct în sectorul chimic sau că nu a existat nicio suprapunere a posturilor de conducere ale societății-mamă și ale filialelor. Astfel, circumstanța că societatea-mamă nu a participat direct la această încălcare și nici nu a incitat la săvârșirea acesteia nu este de natură să demonstreze că aceste două societăți nu constituiau aceeași unitate economică (a se vedea în acest sens Hotărârea General Química și alții/Comisia, citată anterior, punctul 103, precum și Hotărârea din 29 septembrie 2011, Arkema/Comisia, C-520/09 P, Rep., p. I-8901, punctele 48-50). În plus, coordonarea investițiilor în cadrul grupului putea fi asigurată de Eni chiar și în lipsa unei asemenea suprapuneri sau a implicării directe în gestiunea operațională a filialelor sale, fapt pe care aceasta nu îl contestă.
- 66 În acest context, nu pot fi primite nici celelalte argumente invocate de Eni, potrivit cărora nu ar fi dispus de informații cu privire la planurile strategice și comerciale și nici cu privire la punerea în aplicare a acestora și nu ar fi fost implicată în niciun mod în procesele decizionale de definire a planurilor strategice și comerciale, precum și a volumelor de vânzări anuale și a prețurilor, întrucât nu se raportează decât la activitățile operaționale în sectorul chimic.
- 67 În continuare, în ceea ce privește argumentația Eni potrivit căreia, în esență, aceasta nu ar fi dispus decât de prerogativele tipice ale unui acționar principal, iar faptul de a dispune de aceste puteri nu ar constitui, în sine, exercitarea unei influențe decisive asupra comportamentului filialei, trebuie amintit că prezumția unei influențe decisive efective se bazează pe faptul că tocmai aceste prerogative ale unei

societăți-mamă care deține 100 % sau aproape 100 % din capitalul filialei sale permit respectivei societăți-mamă, cu excepția unor circumstanțe excepționale, să exercite o influență decisivă asupra comportamentului filialei sale (a se vedea în acest sens Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, punctul 60), iar sarcina de a dovedi lipsa unei asemenea influențe efective nu revine, în consecință, Comisiei, ci înseși societății-mamă.

- 68 Nici această interpretare a aplicabilității prezumției de influență decisivă efectivă, reținută de Comisie și confirmată de Tribunal, nu transformă prezumția menționată într-o prezumție irefragabilă. Astfel, faptul că este dificil să se facă proba contrară necesară pentru a răsturna o prezumție nu înseamnă, în sine, că această prezumție este de fapt irefragabilă (a se vedea Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, punctul 70). Mai concret, pentru a răsturna prezumția în cauză, Eni ar fi trebuit să demonstreze că Versalis putea acționa în mod pe deplin autonom nu numai pe plan operațional, ci și pe plan financiar, ceea ce aceasta nu a făcut.
- 69 În consecință, întrucât teza Eni potrivit căreia Tribunalul a atribuit prezumției privind influența decisivă efectivă un caracter obiectiv sau irefragabil nu este fondată, nu pot fi primite nici criticile întemeiate pe faptul că Tribunalul, prin faptul că a admis un astfel de caracter al prezumției menționate, ar fi încălcat principiile prezumției de nevinovăție, personalității pedepselor, răspunderii personale, egalității de tratament și legalității în sensul articolului 52 din cartă, precum și articolul 47 din cartă și articolele 6 și 7 din CEDO.
- 70 Prin urmare, în hotărârea atacată, Tribunalul a confirmat fără a săvârși vreo eroare de drept raționamentul Comisiei potrivit căruia nici argumentele Eni la care se referă în mod expres considerentele (382)-(398) ale deciziei în litigiu, nici celelalte argumente invocate de Eni la Tribunal nu sunt suficiente pentru a răsturna prezumția în cauză. În consecință, este necesar să se respingă criticile invocate în această privință.
- 71 În al doilea rând, referitor la o pretinsă încălcare a obligației de motivare de către Comisie și, prin urmare, de către Tribunal, este necesar să se amintească, mai întâi, jurisprudența Curții privind căreia obligația de a motiva o decizie individuală are ca scop, în afară de a permite un control judiciar, să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a ști dacă decizia este, eventual, afectată de un viciu ce permite contestarea validității sale (a se vedea în acest sens Hotărârea Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, punctul 148 și jurisprudența citată).
- 72 Or, în prezenta cauză, trebuie să se constate că motivarea circumstanțiată referitoare la răspunderea Eni pentru încălcarea în cauză, furnizată de Comisie în considerentele (382)-(398) ale deciziei în litigiu, este conformă cu cerințele care decurg din jurisprudența menționată la punctul anterior. Deși Comisia nu a abordat unul câte unul toate elementele invocate de Eni la Tribunal pentru a răsturna prezumția privind influența decisivă efectivă, aceasta a furnizat totuși indicații suficiente pentru a ști dacă decizia este, eventual, afectată de un viciu care permite contestarea validității sale. Comisia a precizat în special, în considerentul (388) al deciziei în litigiu, că prerogativele Eni, astfel cum reies mai ales din normele de guvernare corporativă ale grupului, i-ar fi permis să controleze aspecte esențiale ale politicii comerciale a filialelor sale.
- 73 Prin urmare, Tribunalul a considerat suficientă motivarea deciziei în litigiu în acest context fără a săvârși vreo eroare de drept.
- 74 În ceea ce privește motivarea hotărârii atacate, este suficient să se amintească faptul că, potrivit unei jurisprudențe constante, motivarea unei hotărâri trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul Tribunalului, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile deciziei luate și Curții să își exercite controlul jurisdicțional (a se vedea în special Hotărârea din 2 aprilie 2009, France Télécom/Comisia, C-202/07 P, Rep., p. I-2369, punctul 29 și jurisprudența citată).

- 75 În prezenta cauză, nimic nu indică faptul că raționamentul detaliat de la punctele 93-105 din hotărârea atacată, referitor la motivarea deciziei în litigiu în acest context, nu ar îndeplini aceste condiții. În consecință, argumentul potrivit căruia motivarea hotărârii atacate ar fi insuficientă, deoarece achiesează la motivarea deciziei în litigiu referitoare la răsturnarea prezumției de influență decisivă efectivă, este de asemenea nefondat.
- 76 În sfârșit, în lumina acestor considerații, Tribunalul a considerat de asemenea în mod întemeiat, la punctul 103 din hotărârea atacată, că principiul bunei administrări nu a fost încălcat de Comisie. Prin urmare, și argumentul Eni în această privință trebuie respins ca nefondat.
- 77 Întrucât niciunul dintre argumentele invocate de Eni în susținerea celui de al doilea și a celui de al treilea aspect ale primului motiv nu a fost primit, se impune respingerea acestora ca nefondate.

– Cu privire la al patrulea aspect al primului motiv, întemeiat pe o pretinsă încălcare a principiului răspunderii limitate a societăților pe acțiuni, a principiilor comune în materie de răspundere și a principiilor în materie de succesiune de întreprinderi

i) Argumentele părților

- 78 Potrivit Eni, din principiul răspunderii limitate a societăților pe acțiuni, din principiile comune în materie de răspundere și din principiile în materie de succesiune de întreprinderi rezultă că o eventuală depășire a personalității juridice distincte a societăților în favoarea unei concepții unitare a grupului nu ar putea fi admisă decât în mod absolut excepțional, dacă s-ar constata și s-ar dovedi abuzuri în raport cu principiul răspunderii limitate. În mod nejustificat, Tribunalul nu ar fi efectuat nicio analiză specifică a acestor considerații, precum și a celor două avize anexate la cererea introductivă, referitoare la dreptul american al societăților și, respectiv, la dreptul american al concurenței. Tribunalul nu ar fi făcut decât să repete, în definitiv, observația din considerentul (396) al deciziei în litigiu, potrivit căreia „este inutil să se facă trimitere la alte domenii juridice [...]”. Prin urmare, hotărârea atacată ar fi afectată de o nelegalitate cu privire la acest aspect.
- 79 În plus, recurenta invocă o insuficiență a motivării hotărârii atacate în ceea ce privește argumentele invocate de Eni cu privire la jurisprudența Curții în materie de succesiune de întreprinderi. Eni subliniază că posibilitatea de a considera responsabilă o entitate distinctă de cea care este autorul încălcării se limitează la cazuri particulare și excepționale, întrucât derogă de la principiul răspunderii personale. Or, Tribunalul nu ar fi examinat legăturile care unesc Syndial și Versalis pe plan juridic și organizațional și aspectul dacă aceste societăți au aplicat, în esență, aceleași directive comerciale, ci s-ar fi limitat să amintească faptul că cele două filiale au fost deținute integral, direct sau indirect, de Eni.
- 80 În această privință, Comisia atrage atenția că, în ceea ce privește dreptul concurenței al Uniunii, nu poate fi trasă nicio concluzie pe baza principiilor general aplicabile în dreptul societăților. Normele prevăzute de dreptul american în materie de înțelegeri nu ar fi constrângătoare pentru dreptul Uniunii. Avizele referitoare la acest drept, anexate la cererea introductivă în primă instanță și propuse încă o dată ca anexe la cererea introductivă de recurs, ar fi, așadar, vădit lipsite de relevanță în contextul prezentei cauze și, pe de altă parte, inadmisibile deoarece ar conține argumente care nu ar figura în textul cererii introductive. În sfârșit, argumentul întemeiat pe jurisprudența referitoare la succesiunea economică a întreprinderilor ar fi vădit lipsit de relevanță, deoarece încălcarea în cauză nu ar fi fost imputată Eni pe baza succesiunii, astfel cum ar fi explicat Tribunalul în suficiență măsură la punctul 117 din hotărârea atacată. Această jurisprudență, cel mult, ar întări poziția Comisiei.

ii) Aprecierea Curții

- 81 În ceea ce privește, pe de o parte, trimerile făcute de Eni la principii generale de drept, și anume principiile răspunderii limitate a societăților pe acțiuni și personalității juridice distincte a societăților, care s-ar opune răspunderii Eni pentru încălcarea săvârșită de filialele sale, precum și cele două avize în susținerea tezei sale anexate la cererea introductivă, trebuie să se constate că această critică este vădit nefondată.
- 82 În această privință, este suficient să se facă trimitere la jurisprudența constantă potrivit căreia dreptul concurenței al Uniunii vizează activitățile întreprinderilor (a se vedea în special Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Aalborg Portland și alții/Comisia, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P și C-219/00 P, Rec., p. I-123, punctul 59), noțiunea de întreprindere trebuie să fie înțeleasă în sensul că desemnează o unitate economică, chiar dacă din punct de vedere juridic această unitate economică este constituită din mai multe persoane fizice sau juridice (a se vedea în special Hotărârea din 14 decembrie 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, C-217/05, Rec., p. I-11987, punctul 40), iar în cazul în care o asemenea entitate economică încalcă normele de concurență, răspunderea pentru această încălcare îi revine, potrivit principiului răspunderii personale (Hotărârea Akzo Nobel și alții/Comisia, citată anterior, punctul 56 și jurisprudența citată).
- 83 Ținând seama de această jurisprudență constantă, Tribunalul putea să respingă în mod valabil, la punctul 113 și următoarele din hotărârea atacată, criticile similare invocate de Eni în primă instanță, fără a furniza o motivare detaliată în această privință. În plus, întrucât Eni urmărea în realitate să conteste validitatea prezumției de influență decisivă efectivă a unei societăți-mamă asupra filialei sale deținute în proporție de 100 % sau de aproape 100 %, Tribunalul nu a săvârșit vreo eroare nici prin faptul că a făcut trimitere la considerațiile sale referitoare la această chestiune și a constatat că argumentele corespunzătoare invocate de Eni se bazează pe o premisă eronată.
- 84 Referitor, pe de altă parte, la critica întemeiată pe insuficiența motivării hotărârii atacate în ceea ce privește jurisprudența Curții în materia succesiunii de întreprinderi, aceasta este lipsită de temei.
- 85 Astfel, după cum a constatat Tribunalul, în esență, la punctul 117 din hotărârea atacată, răspunderea Eni reținută în prezenta cauză nu rezultă dintr-o situație de succesiune de întreprinderi, având în vedere că, la momentul încălcării, Eni a păstrat controlul total sau aproape total asupra filialelor sale, aspect care nu a fost contestat. Prin urmare, Comisia putea să prezume, în temeiul jurisprudenței menționate la punctele 47 și 48 din prezenta hotărâre, că, sub rezerva probei contrare, Eni nu a încetat niciodată, în cursul încălcării în cauză, să facă parte din „întreprinderea”, în sensul articolului 101 TFUE, care este autorul încălcării care face obiectul deciziei în litigiu. Or, astfel cum a concluzionat Tribunalul în mod întemeiat în hotărârea atacată, dovada contrară nu a fost adusă. Tribunalul a motivat, așadar, hotărârea atacată corespunzător cerințelor legale.
- 86 În consecință, se impune de asemenea respingerea celui de al patrulea aspect al primului motiv ca nefondat.
- 87 Întrucât niciunul dintre cele patru aspecte ale primului motiv nu a fost primit, acest motiv trebuie respins în totalitate.
- Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe încălcarea articolului 23 din Regulamentul nr. 1/2003 și a principiului proporționalității, precum și pe un viciu de motivare cu încălcarea articolului 296 TFUE
- 88 Al doilea motiv în susținerea recursului formulat de Eni este împărțit, în esență, în două aspecte. Primul aspect este întemeiat pe erori de apreciere săvârșite de Tribunal în ceea ce privește gravitatea încălcării și coeficientul multiplicator, iar cel de al doilea aspect este întemeiat pe neluarea în considerare a efectelor excluderii Syndial asupra calculului amenzii.

– Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe erori de apreciere săvârșite de Tribunal în ceea ce privește gravitatea încălcării și coeficientul multiplicator

i) Argumentele părților

- 89 Prin intermediul primului aspect al celui de al doilea motiv, Eni arată că Tribunalul nu a ținut seama, în vederea stabilirii cuantumului de bază al amenzii în funcție de gravitatea încălcării, decât de natura acesteia, definită numai în lumina obiectului ilicit al înțelegerii, fără a lua în considerare o serie de alți factori pertinenti.
- 90 Mai întâi, Tribunalul nu ar fi ținut seama de faptul că efectele comportamentelor anticoncurențiale constatate în decizia în litigiu ar fi putut fi „măsurate” în sensul punctului 1 A din liniile directe și că acestea ar fi fost efectiv măsurate de Comisie în prima comunicare privind obiecțiunile. În consecință, potrivit Eni, Comisia era ținută să procedeze la examinarea acestor efecte.
- 91 În continuare, Tribunalul nu ar explica, printr-o argumentație proprie, care ar fi criteriile care ar fi condus la cuantumul de plecare de 55 de milioane de euro în loc de minimumul de 20 de milioane de euro.
- 92 În sfârșit, Eni reproșează Tribunalului că a respins argumentația sa potrivit căreia nu avea cunoștință de caracterul anticoncurențial al comportamentelor în cauză constatând, la punctul 145 din hotărârea atacată, că EniChem SpA avea cunoștință în mod necesar de un asemenea comportament. Potrivit Eni, motivarea Tribunalului este contradictorie, întrucât Comisia a considerat Eni responsabilă numai în temeiul rolului său de societate-mamă, iar nu în temeiul faptului că avusese cunoștință de comportamentele în cauză.
- 93 În ceea ce privește coeficientul multiplicator în scop de descurajare, Eni susține că Tribunalul nu a ținut seama de faptul că chimia nu a făcut parte niciodată din activitatea principală a recurente și nu a avut decât o importanță relativă în politica industrială a grupului. Tribunalul nu ar fi apreciat corect nici aplicarea eronată a coeficientului multiplicator de 2 de către Comisie, care, la rândul său, nu ar fi apreciat corect cifra de afaceri a destinatarilor deciziei în litigiu și nici nu ar fi furnizat o motivare adecvată cu privire la acest aspect.
- 94 Comisia arată în special că dintr-o jurisprudență constantă rezultă că înțelegerile orizontale în materie de prețuri pot fi calificate, în sine, drept „foarte grave”. Identificarea unor efecte specifice ar fi constituit, cel mult, un element suplimentar care ar fi trebuit luat în considerare în vederea majorării cuantumului de plecare al amenzii. Faptul că Comisia a apreciat că nu este în măsură să procedeze la această evaluare decât după o tentativă nereușită în prima comunicare privind obiecțiunile nu ar schimba cu nimic situația.
- 95 Afirmația recurente potrivit căreia înțelegerea nu ar fi afectat decât o cotă limitată din piața relevantă ar viza elemente de fapt și ar fi, în consecință, inadmisibilă. În ceea ce privește cuantumului de 55 de milioane de euro ca punct de plecare pentru calculul amenzii, Tribunalul ar fi explicat motivul în mod exhaustiv la punctul 143 din hotărârea atacată. Comisia, deși consideră că elementul subiectiv nu este pertinent, apreciază că Eni, întrucât a fost la conducerea întreprinderii care a participat la înțelegerea vizată, cunoștea și comportamentele anticoncurențiale în discuție.

ii) Aprecierea Curții

- 96 În ceea ce privește, în primul rând, relevanța efectelor încălcării în cauză, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, gravitatea încălcărilor dreptului Uniunii în materie de concurență trebuie stabilită în funcție de un număr mare de elemente, fără să se fi stabilit o listă constrângătoare sau exhaustivă a criteriilor care trebuie luate în considerare în mod obligatoriu (a se vedea în special

Hotărârea din 19 decembrie 2012, Bavaria/Comisia, C-445/11 P, punctul 59 și jurisprudența citată). Referitor, mai concret, la impactul real al unei încălcări asupra pieței, acesta nu este un criteriu decisiv pentru stabilirea nivelului amenzilor (a se vedea Hotărârea din 8 decembrie 2011, KME Germany și alții/Comisia, C-272/09 P, Rep., p. I-12789, punctul 34, precum și C-389/10 P, Rep., p. I-13125, punctul 44).

- 97 În plus, înțelegerile orizontale cu privire la prețuri sau la repartizări de piețe pot fi calificate drept încălcări foarte grave numai în temeiul naturii lor, Comisia nefiind obligată să demonstreze un impact real al încălcării asupra pieței (a se vedea în special Ordonanța Transcatab/Comisia, citată anterior, punctul 42). În această situație, impactul real al încălcării nu constituie decât un element printre altele care, dacă este măsurabil, poate permite Comisiei să majoreze cuantumul de pornire al amenzii dincolo de cuantumul minim previzibil de 20 de milioane de euro (Hotărârea din 3 septembrie 2009, Prym și Prym Consumer/Comisia, C-534/07 P, Rep., p. I-7415, punctul 75).
- 98 În consecință, dacă Tribunalul ar fi ținut seama de efectele impactului real al încălcării în cauză asupra pieței, presupunând că aceste efecte ar fi fost efectiv măsurabile, ar fi făcut aceasta în mod superfluu. În plus, având în vedere că încălcarea în cauză era în mod intrinsec foarte gravă, luarea în considerare a impactului său real nu ar fi putut decât să conducă la o majorare a amenzii. Această critică este, așadar, inoperantă (a se vedea în acest sens Hotărârea Prym și Prym Consumer/Comisia, citată anterior, punctul 75, și Ordonanța Transcatab/Comisia, citată anterior, punctele 43 și 44).
- 99 În al doilea rând, referitor la critica întemeiată pe faptul că Tribunalul nu ar fi explicat, printr-o argumentație proprie, ce criterii ar fi condus la cuantumul de plecare de 55 de milioane de euro în locul minimumului de 20 de milioane de euro, este suficient să se constate că Tribunalul a furnizat, la punctul 143 din hotărârea atacată, o expunere detaliată a factorilor de care a ținut seama la evaluarea gravității încălcării. Această critică este, așadar, vădit nefondată. Simplul fapt că Tribunalul a confirmat de asemenea în această privință, în exercitarea competenței sale de fond, mai multe elemente ale aprecierii efectuate de Comisie în decizia în litigiu nu poate pune în discuție această concluzie (a se vedea în acest sens Hotărârea din 22 noiembrie 2012, E.ON Energie/Comisia, C-89/11 P, punctul 133).
- 100 În ceea ce privește, în al treilea rând, faptul că Eni nu ar fi avut cunoștință de caracterul anticoncurențial al comportamentelor ilicite, este suficient să se amintească faptul că răspunderea pentru încălcare a fost stabilită în sarcina societății menționate în temeiul faptului că aceasta, astfel cum reiese din considerațiile prezentei hotărâri referitoare la primul motiv în susținerea recursului, a format împreună cu EniChem SpA, devenită Syndial, o singură întreprindere în sensul articolului 101 TFUE. În aceste condiții, constatarea necontestată de Tribunal la punctul 145 din hotărârea atacată, potrivit căreia EniChem SpA cunoștea în mod necesar încălcarea săvârșită, este suficientă pentru a înlătura argumentul invocat în primă instanță și întemeiat pe faptul că Comisia ar fi stabilit în mod greșit cuantumul de plecare al amenzii fără a lua în considerare elementul subiectiv în privința Eni. Această critică este, așadar, vădit nefondată, fără a fi necesară pronunțarea cu privire la aspectul dacă cunoașterea caracterului anticoncurențial al comportamentelor în cauză este sau nu este relevantă în vederea stabilirii cuantumulului amenzii.
- 101 În al patrulea rând, critica întemeiată pe faptul că Tribunalul nu ar fi ținut seama de importanța pretins relativă a sectorului chimic în politica industrială a grupului este inoperantă. Astfel, această circumstanță, în sine, chiar dacă ar fi fost demonstrată, ar fi lipsită de relevanță în vederea stabilirii cuantumulului de bază pentru calculul amenzii. Aceasta nu poate nici să constituie o circumstanță atenuantă în sensul punctului 2 din liniile directoare.
- 102 În ceea ce privește, în al cincilea rând, critica întemeiată pe aprecierea incorectă de către Tribunal a aplicării pretins eronate a coeficientului multiplicator de 2 de către Comisie și pe motivarea insuficientă a hotărârii atacate în această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe

constante, un recurs trebuie să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea a cărei anulare se solicită, precum și argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere (a se vedea în special Hotărârea Arkema/Comisia, citată anterior, punctul 59 și jurisprudența citată).

- 103 Or, trebuie să se constate că, în acest context, Eni nu a indicat cu precizie argumentele juridice care susțin în mod concret cererea sa de anulare a hotărârii atacate. Astfel, aceasta se limitează să afirme, la punctul 72 din cererea de recurs, că Comisia nu a apreciat „corect” elementele de calcul „relevante”, printre care cifra de afaceri, și că Tribunalul nu a apreciat „corect” această aplicare pretins eronată. În mod similar, Eni nu a explicat în ce mod hotărârea atacată nu era corect motivată în această privință. În aceste condiții, Curtea nu este în măsură să își exercite controlul de legalitate fără a risca să se pronunțe *ultra petita* (a se vedea prin analogie Hotărârea Arkema/Comisia, citată anterior, punctul 61 și jurisprudența citată). În consecință, aceste critici sunt inadmisibile.
- 104 În sfârșit, cu privire la critica întemeiată pe încălcarea principiului proporționalității, este necesar să se constate că Eni nu prezintă o argumentație distinctă de cea care susține celelalte critici invocate în cadrul primului aspect al celui de al doilea motiv. Pe de altă parte, trebuie amintit că recurenta a invocat, în esență, aceleași argumente în fața Tribunalului urmărind ca acesta să reducă, în exercitarea competenței sale de fond, amenda impusă recurentei și că Tribunalul, după ce a examinat argumentele respective, a concluzionat că acestea nu justificau o asemenea reducere (a se vedea Ordonanța din 2 februarie 2012, Elf Aquitaine/Comisia, C-404/11 P, punctul 89), chiar dacă a redus amenda pentru alte motive.
- 105 În aceste împrejurări, nu este de competența Curții să substituie, pentru motive de echitate, aprecierea Tribunalului cu propria apreciere, atunci când acesta se pronunță, în exercitarea competenței sale de fond, asupra cuantumului amenzilor impuse unor întreprinderi ca urmare a încălcării de către acestea a dreptului Uniunii (a se vedea Ordonanța Elf Aquitaine/Comisia, citată anterior, punctul 90 și jurisprudența citată). În consecință, nici această critică nu poate fi primită.
- 106 Întrucât niciuna dintre criticile care figurează în cadrul primului aspect al celui de al doilea motiv nu este fondată, se impune respingerea acestui aspect.

– Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea motiv, întemeiat pe neluarea în considerare a efectelor excluderii Syndial de la calculul amenzii

i) Argumentele părților

- 107 Potrivit Eni, excluderea Syndial ca destinatar al deciziei în litigiu a avut consecințe grave în ceea ce privește aplicarea plafonului maxim de 10 % prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003. Eni reiterează argumentul întemeiat pe jurisprudența potrivit căreia răspunderea, în cazul unei succesiuni de întreprinderi, presupune în mod necesar ca societatea autor al încălcării să fi încetat să existe pe plan economic și/sau juridic, situație care nu se regăsește în prezenta cauză.
- 108 Comisia răspunde că Tribunalul, care a tratat argumentele referitoare la acest aspect la punctele 177-179 din hotărârea atacată, nu a săvârșit nicio eroare. Pe toată durata înțelegerii, Eni și-ar fi exercitat controlul asupra societății care participa direct la înțelegere, astfel încât faptul că nicio amendă nu a fost impusă Syndial nu ar avea nicio influență asupra răspunderii sale. Pe de altă parte, plafonul de 10 % prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003 s-ar referi la grup, astfel cum ar fi explicat Tribunalul la punctele 177-179 din hotărârea atacată.

ii) Aprecierea Curții

- 109 Mai întâi, Tribunalul, care a respins deja, la punctele 177-179 din hotărârea atacată, argumentația Eni potrivit căreia excluderea Syndial ca destinatar al deciziei în litigiu ar fi avut „consecințe grave” în ceea ce privește aplicarea plafonului maxim de 10 % prevăzut la articolul 23 alineatul (2) din Regulamentul nr. 1/2003, a amintit, în această privință, jurisprudența sa potrivit căreia acest plafon trebuie calculat pe baza cifrei de afaceri cumulate a tuturor societăților care constituie entitatea economică unică ce acționează ca întreprindere în sensul articolului 101 TFUE. Curtea a confirmat deja că această jurisprudență nu este afectată de nicio eroare de drept (a se vedea Ordonanța din 3 mai 2012, *World Wide Tobacco España/Comisia*, C-240/11 P, punctele 45 și 46).
- 110 În consecință, critica invocată de Eni în această privință este inoperantă, având în vedere că, chiar dacă s-ar presupune că Syndial a fost destinatară a deciziei în litigiu, cuantumul amenzii la plata căreia Eni ar fi fost responsabilă în solidar nu ar fi trebuit să fie limitat la 10 % din cifra de afaceri a Syndial.
- 111 În continuare, având în vedere jurisprudența citată la punctul 109 din prezenta hotărâre, nu este pertinent nici argumentul potrivit căruia o răspundere în cazul unei succesiuni de întreprinderi ar presupune ca societatea autoare a încălcării să fi încetat să existe pe plan economic și/sau juridic, situație care nu s-ar regăsi în prezenta cauză. Decisiv, în acest context, este faptul, necontestat de Eni, că Syndial era direct implicată în încălcarea în cauză, cel puțin până la transferul activității sale chimice către Versalis, și că Syndial, atunci când această societate era direct implicată în încălcare, era controlată de Eni.
- 112 În sfârșit, Eni nu a afirmat că Syndial, după transferul activității sale chimice către Versalis, ar fi încetat, înainte de adoptarea deciziei în litigiu, să facă parte din grupul controlat de Eni. În consecință, recurenta nu a încetat niciodată, în cursul încălcării în cauză și până la adoptarea deciziei în litigiu, să fie societatea care controla întreprinderea care a săvârșit încălcarea în cauză, astfel încât argumentele Eni referitoare la succesiunea de întreprinderi sunt lipsite de relevanță în acest context.
- 113 În consecință, cel de al doilea aspect al celui de al doilea motiv al recursului trebuie de asemenea respins și, prin urmare, se impune respingerea celui de al doilea motiv în totalitate.
- 114 Având în vedere că niciunul dintre motivele prezentului recurs nu a fost primit, se impune respingerea recursului în totalitate.

Cu privire la recursul incident

Argumentele părților

- 115 În susținerea recursului incident, Comisia invocă un motiv unic, întemeiat pe încălcarea articolului 296 TFUE coroborat cu articolul 101 TFUE, pe vicii de procedură care aduc atingere intereselor Comisiei și pe încălcarea principiului contradictorialității. Hotărârea atacată ar fi apreciat în mod greșit ca insuficiente elementele furnizate în decizia în litigiu în vederea stabilirii circumstanței agravante a încălcărilor repetate în privința Eni și a Versalis.
- 116 Comisia amintește în primul rând că, la punctul 430 din a doua comunicare privind obiecțiunile, își anunțase intenția de a lua în considerare, cu titlu de circumstanță agravantă, încălcările anterioare deja constatate și menționase expres participarea Eni la încălcările evidențiate în Deciziile polipropilenă și PVC II. Eni nu ar fi luat poziție în această privință în cursul procedurii desfășurate în fața Comisiei. Pentru prima dată în cererea introductivă în primă instanță, Eni ar fi pretins, pe de o parte, că autorul încălcărilor anterioare și persoana implicată în prezent în încălcare nu ar fi identice,

întrucât sectoarele în discuție vizează produse și piețe diferite și au fost deja cedate înainte de adoptarea Deciziilor polipropilenă și PVC II, și, pe de altă parte, că întreprinderea din grup implicată în cauzele de concurență anterioare ar fi fost EniChem SpA.

- 117 Eni nu ar fi afirmat însă niciodată că societățile sancționate în Deciziile polipropilenă și PVC II nu erau plasate sub direcția „grupului ENI”. Comisia apreciază că ar fi putut, dacă ar fi dorit, să impună amenda aceleiași societăți-mamă din aceste decizii, și anume Eni, care ar fi controlat în întregime societățile destinatare ale deciziilor menționate, EniChem SpA și Anic SpA. Tribunalul, în Hotărârea din 30 septembrie 2003, Manufacture française des pneumatiques Michelin/Comisia (T-203/01, Rec., p. II-4071), ar fi confirmat că, în astfel de condiții, Comisia putea să considere în mod întemeiat că aceeași întreprindere fusese deja sancționată pentru același tip de încălcare.
- 118 Tribunalul nu ar fi adresat întrebări scrise părților cu privire la încălcările repetate și nu ar fi solicitat lămuriri cu privire la fapte în ședință. Prin urmare, hotărârea atacată ar fi anulat în parte decizia în litigiu în temeiul unui pretins viciu de motivare într-un mod cu totul neașteptat. În consecință, hotărârea atacată ar fi afectată de o încălcare a articolului 296 TFUE coroborat cu articolul 101 TFUE. Tribunalul ar fi stabilit în mod eronat obiectul și conținutul obligației de motivare. În plus, potrivit Comisiei, abordarea Tribunalului cuprinde o încălcare gravă a principiului contradictorialității și, în consecință, un viciu de procedură care aduce atingere intereselor Comisiei.
- 119 Comisia subliniază că motivarea unui act trebuie apreciată în special în raport cu contextul său. Curtea, în Hotărârea din 22 iunie 2004, Portugalia/Comisia (C-42/01, Rec., p. I-6079, punctul 66 și jurisprudența citată), ar fi considerat, astfel, suficientă o motivare sumară conținută într-o decizie adoptată într-un context bine cunoscut de destinatar. În plus, potrivit Comisiei, Tribunalul ar fi trebuit să ofere Comisiei posibilitatea de a-și clarifica și de a-și preciza motivarea, astfel cum a procedat în cauza în care a fost pronunțată Hotărârea Tribunalului din 13 decembrie 2012, Versalis și Eni/Comisia (T-103/08).
- 120 În sfârșit, potrivit Comisiei, considerentele (366)-(373) ale deciziei în litigiu stabilesc în mod clar continuitatea dintre întreprinderea destinatară a Deciziei PVC II și cea implicată în încălcarea în discuție în prezenta cauză. În consecință, Comisia solicită anularea hotărârii atacate în măsura în care Tribunalul a anulat în parte decizia în litigiu în ceea ce privește constatarea încălcărilor repetate atât în raport cu Decizia polipropilenă, cât și în raport cu Decizia PVC II și, în orice caz, în măsura în care anularea acestei decizii de către Tribunal vizează constatarea încălcărilor repetate în raport cu Decizia PVC II.
- 121 Potrivit Eni, în recursul incident, Comisia se întemeiază pe o interpretare eronată a deciziei în litigiu și a hotărârii atacate, precum și pe o prezentare înșelătoare a obiectivelor invocate de Eni în cursul procedurii administrative și în primă instanță.
- 122 Eni susține că dreptul Uniunii nu impune destinatarului unei comunicări privind obiecțiunile să conteste diferitele elemente de fapt sau de drept ale acesteia în cursul procedurii administrative și face trimitere, în această privință, la Hotărârea Tribunalului din 15 septembrie 2011, Koninklijke Grolsch/Comisia (T-234/07, Rep., p. II-6169, punctul 37). Tribunalul ar fi constatat în mod întemeiat că Comisia nu putea să impute Eni încălcările repetate atribuindu-i *ex post* răspunderea pentru încălcările imputate la momentul respectiv EniChem SpA și Anic SpA, în temeiul controlului asupra capitalului acestor două societăți, teză pe care Tribunalul ar fi considerat-o, în plus, nedemonstrată.
- 123 Eni subliniază că, în Deciziile polipropilenă și PVC II, Comisia nu a implicat în niciun mod societatea-mamă Eni, cu toate că o problemă de imputabilitate a încălcărilor constatate a reținut efectiv atenția Comisiei. Aceasta nu ar putea să invoce retroactiv prezumția întemeiată pe controlul exercitat de societatea-mamă asupra a 100 % din capitalul filialelor sale fără a încălca în special principiile securității juridice și încrederii legitime și fără să conducă la o limitare nejustificată a dreptului la apărare al Eni.

- 124 În plus, Eni ar fi negat deja în cursul procedurii administrative faptul că răspunderea sa ar putea fi pusă în discuție numai în considerarea poziției sale la conducerea grupului și prin intermediul unei prezumții. Eni apreciază că ar fi trebuit să se demonstreze de către Comisie faptul că a exercitat efectiv o influență decisivă asupra filialelor sale în sectorul PVC și al polipropilenei și că acestea nu au avut un comportament autonom pe piață.
- 125 În ceea ce privește critica întemeiată pe o încălcare a principiului contradictorialității, precum și a altor norme de procedură, Eni consideră că aceste norme nu ar fi identificate de Comisie în memoriul său și că respectiva critică ar fi inadmisibilă deoarece ar fi foarte vagă. În ceea ce privește încălcarea principiului contradictorialității, aceasta, potrivit Eni, nu poate fi invocată în mod valabil decât în cazul unor motive invocate din oficiu de Tribunal. Or, motivul primit de Tribunal ar fi fost invocat în cererea introductivă a Eni. În plus, „regularizarea” motivării deciziei în litigiu nu ar fi fost posibilă decât dacă ar fi privit motivarea unui anumit aspect de fapt și de drept. În prezenta cauză, o asemenea motivare ar lipsi.

Aprecierea Curții

- 126 Trebuie amintit, mai întâi, că motivarea impusă la articolul 296 TFUE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente să își exercite controlul (a se vedea Hotărârea din 19 iulie 2012, Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții, C-628/10 P și C-14/11 P, punctul 72 și jurisprudența citată).
- 127 Astfel, în cadrul deciziilor individuale, reiese din jurisprudența constantă a Curții că obligația de a motiva o decizie de această natură are ca scop, în afară de a permite un control judiciar, să furnizeze persoanei interesate indicații suficiente pentru a ști dacă decizia este, eventual, afectată de un viciu care permite contestarea validității sale (Hotărârea Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții, citată anterior, punctul 73 și jurisprudența citată).
- 128 Prin urmare, în principiu, motivarea trebuie comunicată persoanei interesate în același timp cu decizia cauzatoare de prejudiciu. Lipsa motivării nu poate fi remediată prin faptul că persoana interesată află care este motivarea deciziei în cursul procedurii în fața instanțelor Uniunii (a se vedea în special Hotărârea Alliance One International și Standard Commercial Tobacco/Comisia și Comisia/Alliance One International și alții, citată anterior, punctul 74 și jurisprudența citată).
- 129 Rezultă că, atunci când impune unei societăți o amendă pentru o încălcare a normelor Uniunii în materie de concurență și aplică, la calcularea amenzii, un coeficient multiplicator pentru a ține seama de faptul că aceeași societate ar fi fost deja implicată anterior într-o încălcare a normelor de concurență, Comisia este ținută să furnizeze, împreună cu decizia prin care este impusă amenda respectivă, o expunere de natură să permită instanțelor Uniunii, precum și acestei societăți să înțeleagă în ce calitate și în ce măsură aceasta ar fi fost implicată în încălcarea anterioară. În special, în cazul în care consideră că societatea menționată a făcut parte din întreprinderea destinatară a deciziei referitoare la încălcarea anterioară, revine Comisiei sarcina de a motiva această afirmație corespunzător cerințelor legale.
- 130 În prezenta cauză, trebuie amintit că, în considerentul (430) al celei de a doua comunicări privind obiecțiunile, Comisia a indicat că va ține seama de constatările anterioare ale unor încălcări similare, făcând trimitere în această privință la Deciziile polipropilenă și PVC II și arătând că „ENI” a fost „implicată” în aceste decizii. În esență, aceeași constatare succintă se regăsește în considerentul (487) al deciziei în litigiu, în care Comisia observă, pe de altă parte, că „Enichem” fusese deja destinatară a

deciziilor menționate. În sfârșit, considerentul (488) al deciziei în litigiu poate fi interpretat în sensul că, potrivit Comisiei, aceeași întreprindere în sensul articolului 101 TFUE este autorul încălcărilor care fac obiectul Deciziilor polipropilenă și PVC II și al încălcării constatate prin decizia în litigiu.

- 131 Or, având în vedere că Decizia polipropilenă este adresată în special Anic SpA, iar Decizia PVC II în special „Enichem SpA”, trebuie să se constate că indicațiile furnizate în decizia în litigiu și amintite la punctul anterior nu permit în niciun mod să se înțeleagă în ce calitate și în ce măsură Eni, care nu figurează nici printre destinatarii Deciziei polipropilenă, nici printre cei ai Deciziei PVC II, ar fi fost implicată în aceste decizii.
- 132 Deși Comisia arată că considerentele (366)-(373) ale deciziei în litigiu cuprind o descriere precisă a tuturor evenimentelor referitoare la EniChem, aceste explicații nu privesc totuși decât schimbările intervenite în cadrul grupului Eni în perioada 20 mai 1996-28 noiembrie 2002, astfel cum a constatat Tribunalul în mod întemeiat la punctul 167 din hotărârea atacată. Totuși, considerentele menționate nu conțin nicio precizare cu privire la societățile care formează întreprinderile destinate ale Deciziilor polipropilenă și PVC II, nu menționează dacă aceste societăți sunt identice cu cele vizate în decizia în litigiu, aspect pe care Eni îl contestă, și nu vizează nici eventuale schimbări în acest context intervenite între data adoptării Deciziei polipropilenă, și anume 23 aprilie 1986, și a Deciziei PVC II, și anume 27 iulie 1994, și începutul încălcării constatate în decizia în litigiu, și anume 20 mai 1996.
- 133 În consecință, decizia în litigiu este insuficient motivată în această privință.
- 134 În continuare, în ceea ce privește pretinsa încălcare a principiului contradictorialității care ar conduce la încălcarea dreptului la apărare al Comisiei, este suficient să se amintească faptul că Eni, astfel cum subliniază în mod întemeiat, a invocat critica privind motivarea insuficientă încă în cererea introductivă în primă instanță. În consecință, întrucât Comisia a avut posibilitatea să ia poziție integral cu privire la această critică în memoriul în apărare și în ședința de pledoarii în primă instanță, nu poate fi constatată nicio încălcare a principiului contradictorialității care ar aduce atingere dreptului la apărare al Comisiei.
- 135 În plus, astfel cum reiese din jurisprudența citată la punctul 128 din prezenta hotărâre, Comisia era ținută să furnizeze o motivare suficientă încă de la adoptarea deciziei în litigiu. Nu reiese, așadar, că informații mai ample pe care Comisia, în lipsa unei pretinse încălcări a principiului contradictorialității, ar fi putut să le furnizeze Tribunalului ar fi putut avea vreo incidență asupra rezultatului hotărârii atacate.
- 136 În ceea ce privește argumentul potrivit căruia Eni, în cursul procedurii desfășurate în fața Comisiei, nu ar fi invocat faptul că destinatarii Deciziilor polipropilenă și PVC II, pe de o parte, și cei ai deciziei în litigiu, pe de altă parte, nu ar fi identici, este suficient să se amintească faptul că, astfel cum Eni a subliniat în mod întemeiat, nicio dispoziție a dreptului Uniunii nu impune destinatarului unei comunicări privind obiecțiunile să conteste diferitele elemente de fapt sau de drept ale acestora în cursul procedurii administrative.
- 137 În aceste împrejurări, Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept prin faptul că a hotărât că, în decizia în litigiu, Comisia nu a furnizat suficiente elemente circumstanțiate și precise pentru a permite justificarea faptului că aceeași „întreprindere” în sensul articolului 101 TFUE a repetat un comportament ilicit și, în consecință, a anulat articolul 2 litera (c) din decizia în litigiu în măsura în care stabilește cuantumul amenzii impuse Eni la 272,25 milioane de euro.
- 138 Prin urmare, întrucât motivul unic invocat de Comisie în susținerea recursului incident nu este fondat, se impune respingerea acestuia.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- ¹³⁹ Potrivit articolului 184 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 138 alineatul (1) din acest regulament, aplicabil în procedura de recurs în temeiul articolului 184 alineatul (1) din același regulament, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată.
- ¹⁴⁰ În ceea ce privește recursul principal, întrucât Comisia a solicitat obligarea Eni la plata cheltuielilor de judecată, iar aceasta din urmă a căzut în pretenții, se impune obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată.
- ¹⁴¹ Referitor la recursul incident, întrucât Eni a solicitat obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată, iar aceasta din urmă a căzut în pretenții în ceea ce privește unicul său motiv, se impune obligarea sa la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară și hotărăște:

- 1) Respinge recursul principal și recursul incident.**
- 2) Obligă Eni SpA la plata cheltuielilor de judecată aferente recursului principal.**
- 3) Obligă Comisia Europeană la plata cheltuielilor de judecată aferente recursului incident.**

Semnături